

## **ANEMIYA TURLARI VA UNING ORGANIZMGA TA’SIRI.**

**Kimsanova G.A., Eraliyeva G.A., Topilova F.M., Ne’matova M  
Andijon davlat universiteti**

**Anotatsiya.** Anemiya – qonda eritrotsitlar va gemoglobin miqdorining kamayishi bo’lib, bu tez-tez uchraydigan kasallikdir. Dunyo aholisining qariyb 2 milliardga yaqini bu kasallikdan aziyat chekmoqda. Anemiya 2-darajali bo’lib, turli kasallikning belgisi yoki asorati hisoblanadi. Asosan bolalar va homilador ayollarda bu kasallik tashxis qilinadi.

**Kalit so’zlar.** Anemiya, eritrotsit, gemoglobin, anemiya turlari, anemiya darajalari, toksik anemiya, gemolitik anemiya.

**Annotation.** Anemia is a decrease in the amount of erythrocytes and hemoglobin in the blood, which is a common disease. About 2 billion people in the world suffer from this disease. Anemia is of the 2nd degree and is a sign or complication of various diseases. This disease is mainly diagnosed in children and pregnant women.

**Key words.** Anemia, erythrocyte, hemoglobin, types of anemia, levels of anemia, toxic anemia, hemolytic anemia.

**Аннотация.** Анемия – это снижение количества эритроцитов и гемоглобина в крови, что является распространенным заболеванием. Около 2 миллиардов человек в мире страдают этим заболеванием. Анемия бывает 2-й степени и является признаком или осложнением различных заболеваний. Данное заболевание преимущественно диагностируется у детей и беременных женщин.

**Ключевые слова.** Анемия, эритроциты, гемоглобин, виды анемии, уровни анемии, токсическая анемия, гемолитическая анемия.

Bugungi kunda toksik kimyoviy moddalar yillar davomida tuproq va suvda yig’ilib, odam va hayvonlar organizmiga oziqa bilan birga tushmoqda va to’qima, a’zolar morfofunktsional tizimlariga salbiy ta’sir etmoqda. Og’ir metall birikmalari, ular bilan ifloslangan oziq-ovqat va suv orqali ovqat hazm qilish traktiga hamda havo orqali nafas a’zolariga tushib, butun organizmga tarqaladi. Bu ksenobiotiklarning suv va ozuqa moddalarda ko’payishi aholi o’rtasida oshqozon-ichak, endokrin, asab, qon, yurak-qon tomir va buyrak kasalliklarini ko’payishiga olib kelmoqda. Anemiya (an – inkor, haima – qon) yoki kamqonlik tushunchasi qon hajmining birligida qizil qon pigmenti (gemoglobin) yoki qizil qon tanachalari (eritrotsitlar) yetishmasligini bildiradi. Kamqonlikka qon yaratilish jarayonining buzilishi, suyak ko’migining o’z vazifasini to’liq bajara olmasligi, o’tkir yoki surunkali qon yo’qotish, qon hujayralari hayotini tez nobud bo’lishi, noto’g’ri ovqatlanish, ichakda qon uchun muhim elementlarni so’rilmay qolishi sabab bo’lishi mumkin. Odatda temir tanqisligi anemiyasi ko’p uchraydi. Anemiya bilan og’rigan bemorlarda letargiya, zaiflik, va charchoq kabi belgilar kuzatiladi. Og’ir anemiya esa hushidan ketish, nafas qisilishi, jismoniy mashqlar tolerantligining pasayishi bilan namoyon bo’lishi mumkin. Deyarli hamma bemorlarda gemoglobin 7,0 g / dL dan pastga tushganda anemiya bilan bog’liq belgilar yuzaga chiqadi. Odatiy gemoglobin (Hgb) uchun normal diapazonlar quyidagicha:

- Eraklarda 13,5 dan 18,0 g/dL gacha
- Ayollarda 12,0 dan 15,0 g/dL gacha
- Bolalarda 11,0 dan 16,0 g/dL gacha

• Trimestrga qarab homiladorlik davrida o’zgarib turadi, lekin odatda 10,0 g/dL dan yuqori. [1]

Qon hujayralari eritrotsitlarining vazifasi organizmda gazlar almashinuvi hamda oziq moddalar tashuvidan iborat. Eritrotsit o’zida gemoglobin oqsilini saqlaydi. Gemoglobin eritrotsitga qizil rang beradi. Gemoglobin tarkibida temir mikroelementi mavjud va uning yetishmasligi ham kamqonlikka sabab bo’ladi. Bu turdagi anemiyaga homiladorlik va uzoq vaqt emizish ham olib keladi. Sababi bu davrlarda ona organizmidagi temir zaxirasining bir qismi bolaga ulashiladi. Tarqalishi 85 yoshdan oshgan bemorlarning 20 % dan ortig’ini tashkil etadi. Qariyalar uyida kamqonlik bilan kasallanish 50-60 % ni tashkil etadi.[2]

Anemiyani bir qancha turlari o’rganilgan. Jumladan:

1. Temir tanqisligi anemiyasi;
2. Gemolitik anemiya;
3. Aplastik anemiya;
4. Sideroblastik anemiya;
5. B12 vitamin tanqisligi anemiyasi;
6. Postgemorragik anemiya;
7. O’roqsimon hujayra anemiyasi va boshqalar.

Qonning rang ko’rsatkichiga ko’ra ham anemiya turlari farqlanadi:

- Normoxromik (gemoglobin normal)
- Giperxromik (gemoglobin ko’tariladi)
- Gipoxromik (gemoglobin kamayadi)

Anemiya belgisi teri rangining rangsiz, oq bo’lib qolishi, tirnoq osti, lablar va ko’z shilliq qatlamining rangsizlanishi, organizm toliqishi, e’tiborning susayishi, ishtahaning pasayishi, holsizlik kabi holatlar kuzatiladi. O’rganishlar natijasiga ko’ra dunyo aholisining har to’rtinchisida temir tanqisligi anemiyasi kuzatiladi. Bu turning xavfliligi shundaki, bu anemiya sezilmas klinik harakterga ega.

Dori vositalari va sanoat reagentlari ta’sirida yuzaga keladigan toksik gemolitik anemiya turli patogenetik mexanizmlar birikmasidan kelib chiqadi. Gemolitik anemiyada qizil qon tanachalari irsiy ravishda turli anormal shakllarga ega bo’lishi oqibatida kapillyarlardan o’tayotganda tez parchalanib ketadi va kamqonlikka sabab bo’ladi.

**Xulosa.** Anemiya ko’p hollarda yengil hamda hech qanday simptomlarsiz kechadi va davolash talab qilmaydi. Kamqonlik ko’pincha reproduktiv yoshdagi ayollarda, homilador va emizikli ayollarda, 6 oylikdan 2 yoshgacha bo’lgan bolalarda, o’spirinlar va qariyalarda kuzatiladi.[3] Gemoglobin kamayishi mustaqil kasallik emas. Shuning uchun uni aniqlash uchun bir qancha keng qamrovli tekshiruvlar o’tkazish zarur. Tekshiruvlar natijasiga ko’ra biror anemiya turi aniqlansa ovqatlanish ratsioniga qattiq amal qilish, ovqat tarkibida vitamin C, vitamin B12, foliy kislotasi mavjudligiga e’tibor berish, homiladorlikni ma’lum bir ma’noda rejalashtirish, emizikli ayollar esa temir va polivitaminli mahsulotlar istemol qilishi muhim omil sanaladi.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. J. Turner, M. Badireddy, M. Parsi Anemia. Article 2023
2. Patel KV Epidemiology of anemia in older adults. 2008
3. Abdulkadirov K.M. Klinik gematologiya. Qo’llanma 2006